

เด็กกับการอ่าน

เยาลักษณ์ สุวรรณแห*

การอ่าน เป็นกระบวนการที่สำคัญของการเรียนรู้ที่สำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจ จิตนาการ ผ่อนคลายความเครียด และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การอ่านเป็นวิธีการสร้างปัญญาที่ดียิ่งกว่าการสอนหรือการชี้แนะ เนื่องจากการอ่านด้วยตนเองนั้นผู้อ่านมีอิสระในการคัดเลือกสารนิเทศตามที่ตนเองต้องการ ชาบซึ่งในอรรถรสที่ได้จากตัวอักษรและเรื่องราว สามารถจินตนาการตามเรื่องได้อย่างไม่มีขอบเขต และสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นกับผู้อ่านอย่างยั่งยืนในปัจจุบันที่โลกของเราเต็มไปด้วยเทคโนโลยีโทรคมนาคมและการสื่อสาร เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่ทำให้เกิดช่องทางในการแสวงหาความรู้มากมายและสะดวกรวดเร็ว ทำให้เด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบันนี้รับรู้สารนิเทศด้วยการฟัง และดูมากกว่าการอ่าน และส่งผลกระทบต่อเป็นอยู่ที่ขาดการรับรู้ในเรื่องของสุนทรียหรือเรื่องความงามในเชิงวรรณกรรม การใช้ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ ที่สามารถสังเกตได้จากบทเพลงของวัยรุ่นในปัจจุบันที่ขาดความไพเราะ ขาดความละเมียดละไม หรือภาษาพูดที่มีศัพท์แสลงเกิดขึ้นมากมายจนไม่สามารถสื่อสารกับผู้ที่ไม่ได้อยู่ในวัยเดียวกันได้ นอกจากนี้การอ่านน้อยนั้นยังจะส่งผลกระทบต่อความคิดและความสามารถในการเรียบเรียงภาษาในเชิงวิชาการ และความสามารถในการแสดงวิสัยทัศน์ต่อประเด็นทางสังคมต่าง ๆ

ครูและผู้ปกครองกับการส่งเสริมการอ่าน

ผู้ปกครองและครูต่างก็เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนและมีส่วนในการรับผิดชอบต่อการพัฒนาการอ่านของเด็กดังนี้

- ผู้ปกครอง มีหน้าที่ในการสนับสนุนการศึกษาและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ และส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับลูก โดยวิธีดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศการอ่านภายในบ้าน เช่น การจัดมุมการอ่านสำหรับสมาชิกภายในบ้าน พ่อ แม่ จะต้องเป็นแบบอย่างในการอ่านให้กับลูก

2. เตรียมสิ่งพิมพ์ให้มีอยู่ที่บ้านตลอดเวลาเมื่อลูกต้องการการอ่าน เช่น หนังสือนิทานที่มีภาพประกอบสวยงาม วารสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือการ์ตูน หนังสือเพลงสำหรับเด็ก หนังสือโคลงกลอนสำหรับเด็ก หนังสือชุดนิทานพื้นบ้าน พจนานุกรมสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ หนังสือแผนที่สำหรับเด็กและผู้ใหญ่ รวมถึงสารานุกรมสาขาวิชาต่าง ๆ เป็นต้น

* อาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

3. พ่อแม่ควรใช้เวลาในการพูดคุย เล่านิทาน ทำกิจกรรมร่วมกับลูกอย่างน้อย 15 นาที ต่อวัน
4. รับฟังเรื่องราวที่ลูกจะเล่าเช่น เรื่องโรงเรียน เพื่อน หนังสือที่ชอบ ร้องเพลงให้ฟัง หรือ บทกลอนสั้น ๆ อย่างตั้งใจเพื่อให้เปิดโอกาสให้ลูกมีพัฒนาการทางด้านภาษา
5. อ่านหนังสือออกเสียงด้วยกันทุกวัน การอ่านแบบนี้สามารถทำได้ตั้งแต่แรกเกิด จนกระทั่งเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา โดยมีปัจจัยที่สร้างความต้องการในการอ่านให้กับเด็กได้แก่ มีบุคคลภายในบ้านที่พร้อมจะอ่านหนังสือกับเด็กทุกวัน ให้เวลากับเด็กในการอ่านหนังสือด้วยกัน และเด็กมีที่สำหรับเก็บหนังสือส่วนตัว เช่น ชั้นเก็บหนังสือ กล่อง หรือลิ้นชัก
6. พาเด็กไปห้องสมุดประชาชนที่อยู่ใกล้บ้านเพื่อให้ได้สัมผัสกับบรรยากาศของการอ่าน และให้อิสระในการคัดเลือกหนังสือตามสนใจ
7. ชื้อหนังสือให้เป็นของขวัญสำหรับเด็ก โดยเขียนชื่อของเด็กเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของ และสร้างความรู้สึกภาคภูมิใจ
8. ความพร้อมของห้องนอนที่จะอำนวยความสะดวกให้เด็กได้อ่านหนังสือบนเตียงนอน เช่น หมอนกว้างเพียงพอสำหรับการอ่านหนังสือ แสงสว่างเพียงพอพ่อแม่จะต้องอนุญาตให้เด็กอ่านหนังสืออย่างน้อย 15 นาที หรือมากกว่านั้นก่อนเข้านอน โดยให้เด็กปิดไฟด้วยตนเองเมื่อต้องการจะเข้านอน
9. พ่อแม่ควรปิดโทรทัศน์แล้วเลือกอ่านหนังสือที่มีความสนุกสนานแทน เมื่อเด็กเห็นก็จะเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อแม่โดยจะหันมาอ่านหนังสือแทนการดูโทรทัศน์ และกำหนดเวลาในการดูโทรทัศน์ของเด็กในแต่ละสัปดาห์ นอกจากนั้นไม่ควรจะจัดโทรทัศน์ไว้ในห้องนอนของเด็ก
10. สร้างความรู้สึกว่าการอ่านหนังสือและการดูรายการโทรทัศน์สามารถสร้างความผ่อนคลายได้เช่นเดียวกัน
11. จัดเวลาสำหรับการอ่านหนังสือด้วยกันของครอบครัวตามความสนใจของสมาชิกแต่ละคน และเลือกมุมใดมุมหนึ่งของบ้านที่ชื่นชอบในการอ่านและให้สมาชิกในบ้านได้พูดถึงหนังสือเล่มโปรด และแลกเปลี่ยนความเห็นซึ่งกันและกัน

ครูและโรงเรียน เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมนิสัยการอ่านและปลูกฝังให้นักเรียนกลายเป็นนักอ่านตลอดชีวิต โดยมีข้อควรคำนึงดังนี้

1. การให้ความสำคัญกับห้องสมุด ซึ่งอาจจะจัดกิจกรรมการเข้าใช้ห้องสมุดให้อยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอน หรือการจัดงานสัปดาห์ห้องสมุด
2. มีนโยบายของสถาบันการศึกษาที่ชัดเจนในการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดที่มีคุณค่าสำหรับนักเรียน และจัดงบประมาณที่เหมาะสมและพอเพียง
3. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอรายชื่อหนังสือ หรือประเภทของหนังสือที่ต้องการอ่านกับห้องสมุด
4. กำหนดรายชื่อหนังสือสำหรับการอ่านในรายวิชาการเรียนการสอนทางด้านวรรณกรรม สำหรับนักเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ สนับสนุนให้นักเรียนได้อ่านหนังสือหลากหลายประเภท
5. แนะนำหนังสือดีที่นำอ่านให้นักเรียน โดยการจัดทำรายชื่อหนังสือใหม่ การจัดแสดงหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ
6. จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านตามโอกาส เช่น กิจกรรมการเล่านิทาน กิจกรรมการวาดภาพประกอบคำขวัญ การประกวดการเขียนเรียงความ การเขียนบทร้อยกรอง การจัดนิทรรศการสัปดาห์หนังสือ ประกวดการอ่านทำนองเสนาะ

7. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกอ่านออกเสียงในชั้นเรียน โดยมีครูเป็นผู้ประเมินการอ่านของเด็ก

8. กำหนดให้นักเรียนได้อ่านหนังสือทุกวันทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ให้นักเรียนได้สนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเรื่องที่ได้อ่านโดยเสรี หรือให้นักเรียนได้แสดงบทบาทสมมุติตามเนื้อเรื่องของหนังสือที่ได้อ่าน

9. โรงเรียนจะต้องสร้างบรรยากาศการอ่านให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียนเช่น การเตรียมหนังสือแต่ละประเภทให้พร้อมและเพียงพอ เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาร่วมสมัย มีพื้นที่สำหรับการอ่านที่สงบและผ่อนคลาย

ประเภทของหนังสือสำหรับเด็ก

1. หนังสือภาพ เป็นหนังสือที่มีรูปภาพเป็นส่วนสำคัญในการอธิบายชื่อเรื่อง หรือมีตัวหนังสือเพียงเล็กน้อย เหมาะสำหรับเด็กในวัยก่อนอนุบาล และระดับอนุบาล ที่ยังอ่านหนังสือไม่ออก หนังสือประเภทนี้เป็นหนังสือที่ทำให้เด็กเกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เช่น หนังสือเรียน ก-ฮ หนังสือ A-Z หนังสือฝึกนับเลข

2. วรรณกรรมประเภทร้อยกรอง หนังสือประเภทนี้มีจำนวนน้อยแต่เป็นหนังสือที่มีประโยชน์ในด้านการฝึกอ่านออกเสียงเป็นทำนองเสนาะ การฝึกคัดลายมือ และทำให้เกิดความซาบซึ้ง และชื่นชอบวรรณกรรมประเภทร้อยกรอง

3. บทพลอบเด็กและบทเด็กเล่น จัดเป็นวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะ หรือวรรณกรรมปากเปล่าที่เกิดจากความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ส่วนใหญ่มักจะเป็นบทกลอนสั้น ๆ มีคำคล้องจอง ไม่มีคำศัพท์ยาก เด็กสามารถเข้าใจได้ง่าย

บทกล่อมเด็ก ซึ่งมีบทกล่อมเด็กทุกชาติทุกภาษามีจุดประสงค์เพื่อกล่อมให้เด็กนอนหลับ สร้างความรู้สึกอบอุ่นใจว่าพ่อแม่อยู่ใกล้ ในเนื้อความนั้นจะมีคำเรียกเด็กหรือลูกด้วยคำต่าง ๆ เช่น เจ้าเนื้ออ่อน เจ้าดวงใจเอ๋ย เจ้าตัวน้อย ซึ่งถ้อยคำและสำนวนภาษาที่อยู่ในบทกล่อมเด็กจะเป็นคำแสดงถึงความรักและความเอ็นดูที่พ่อแม่มีต่อลูก

บทพลอบเด็ก เกิดจากการสรรค้หาถ้อยคำเพื่อพลอบเด็กเมื่อร้องไห้ในบางบทอาจไม่มีความหมายอย่างลึกซึ้ง ส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องของความเป็นอยู่ เรื่องราวในธรรมชาติ เช่น กูกไก่ โยกเยก จิงโจ้

บทเด็กเล่น เป็นบทกลอนที่เด็กใช้ในการประกอบการเล่น เนื้อหาจะเน้นที่ความสนุกสนาน เช่น ริริข้าวสาร แมงมุม จ้าจี้ แมงู โยกเยกเอ๋ย

4. หนังสือนิทานประเภทต่าง ๆ ได้แก่

ตำนาน ซึ่งเป็นเรื่องเล่าต่อกันมาและมีเค้าของความจริง เช่น ไกรทอง เกาะหนู-เกาะแมว ตำนานเขาปู่ เขาย่า

ปรัมปรา เป็นเรื่องราวที่สมมติขึ้นแต่มีเนื้อหาและคติสอนใจ เช่น นางสิบสอง สิ้งขัทอง สโนไวท์

เทพนิยาย มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางศาสนา และธรรมชาติตัวละครมักจะเป็นนางฟ้า เทวดา เจ้าแม่ เจ้าป่า เทพารักษ์ เช่น เมฆลากับรามสูร

นิทานเรื่องสัตว์ ตัวละครเอกจะเป็นสัตว์ป่านานา เป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อสอน เรื่องความดีชั่ว ถูกผิด เช่น นิทานอีสป ชาดก

5. นวนิยายสำหรับเด็ก ลักษณะเด่นคือตัวละครเป็นเด็ก มีการกำหนดฉาก กลวิธีในการเขียนให้เหมาะสมกับเด็ก โดยมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ นวนิยายอิงวรรณคดี นวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์ นวนิยายการผจญภัย นวนิยายสืบสวน เช่น น้ำพุ แก้วจอมแก่น จันกับแดง หุบเขากินคน ต้นส้มแสนรัก เจ้าชายน้อย แฮร์รี่พ็อตเตอร์ เป็นต้น

6. หนังสือการ์ตูนสำหรับเด็ก หนังสือประเภทนี้ใช้ภาพ ภาพเลียนแบบ เป็นสื่อที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเข้าใจได้ง่าย มีความตลกขบขัน สดแทรกคติเตือนใจให้กับผู้อ่าน

ความสนใจในการอ่านของเด็กในวัยต่าง ๆ

ปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการอ่าน และปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้กับเด็กนั้น การเรียนรู้ถึงความแตกต่างของเด็กในวัยต่างกัน ก็จะทำให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการกำหนดรูปแบบ และวิธีการในการคัดเลือกสิ่งพิมพ์ที่เหมาะสมกับเด็ก กิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็ก

เด็กตอนต้นอายุ 2-6 ปี

อายุ 2-3 ปี สายตามองเห็นชัดเจน สามารถแยกสีได้ แต่ยังมีไม่พร้อมเรื่องการอ่าน ดังนั้นเด็กในวัยนี้จึงชอบหนังสือที่มีภาพขนาดใหญ่ สวยงาม มีสีสันสดใส มีชีวิตชีวา วัสดุที่จัดทำหนังสือ อาจจะทำมาจากกระดาษแข็ง ผ้า หรือพลาสติก

อายุ 3-4 ปี เริ่มอ่านตัวอักษรทั้งไทยและอังกฤษได้ และมีความเข้าใจเรื่องราวได้ มักจะชอบหนังสือการ์ตูน หนังสือที่ฝึกสติปัญญา โดยให้กากบาท โยงเส้น และเขียนตามรอยประ เด็กวัยนี้จะชื่นชอบการเล่นิทานมากกว่าวัยอื่น ๆ

อายุ 5-6 ปี อ่านหนังสือได้มากขึ้น สามารถผสมคำได้ มีความสนใจหนังสือนิทานเกี่ยวกับสัตว์ประเภทต่าง ๆ นิทานสอนใจ นิทานอีสป และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ แต่เนื้อหาจะต้องไม่ยาวนัก เพราะเด็กวัยนี้มีความสนใจระยะสั้น

เด็กตอนกลาง อายุ 7-11 ปี เด็กในวัยนี้มีความพร้อมในการอ่าน มีความอยากรู้อยากเห็น เป็นวัยค้นหา เด็กผู้หญิงจะชอบอ่านเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในบ้าน เด็กผู้ชายชอบเรื่องราวของการผจญภัย นอกจากนี้เด็กในวัยนี้จะชื่นชอบหนังสือนิทานมากเป็นพิเศษ

เด็กตอนปลาย สามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วงคือ

อายุ 12-13 ปี มีความสนใจในการอ่านหนังสือหลายประเภท มีความสามารถในการอ่าน คำประพันธ์ ชอบหนังสือเนื้อหาเชิงวิทยาศาสตร์ การเดินทาง ประวัติบุคคล และเรื่องราวของความรักรัก

อายุ 14-16 ปี เป็นช่วงเวลาที่ป็นวัยรุ่นเริ่มค้นหาตนเอง เด็กในวันนี้เริ่มอ่านหนังสือตามความสนใจของตน เช่นเด็กผู้ชายจะเลือกอ่านเรื่องเครื่องยนตร์กลไก กีฬา การเดินทาง ดนตรี เรื่องราวของความรักรัก

เด็กอายุ 17-18 ปี เริ่มมีความสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต ความเป็นไปของโลกและสังคม เริ่มอ่านเรื่องสั้น นวนิยาย

วรรณกรรมเด็กที่น่าสนใจ

วรรณกรรมเด็กมีจำนวนมากและมีจำนวนไม่น้อยที่ได้รับการยอมรับมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จนอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นวรรณกรรมคลาสสิกที่เด็กและเยาวชนควรจะได้อ่านหรือน่าจะได้รับการพิจารณาจากห้องสมุด นำมาให้บริการให้กับผู้อ่านในวัยต่าง ๆ เช่น

วรรณกรรมต่างประเทศ

นิทานอีสป	นิทานกริม
พระเจ้าอาเธอร์กับอิควินโตะกลม	Amazing Grace
แมคลี	Jumanji
เจ้าหญิงนิทรา	The three little pigs
หนูน้อยหมวกแดง	อาหารบราตรี
ซิลเดอร์เรล่า	เจ้าชายน้อย
โรบินสัน ครูโซ	อลิซท่องแดนมหัศจรรย์
สโนไวท์	ปีเตอร์แพน

วรรณกรรมไทย

สวัสดีรักษา	สุภาพิตสอนหญิง
ศรีธัญชัย	ปลาปู้ทอง
สังข์ทอง	อิเหนา
ราชาธิราช	รามเกียรติ์
หลวิชัย คาวี	พลนิกร กิมหงวน
แก้วจอมชน	ตราไว้ในดวงจิต
เป็นต้น	

สรุป

การอ่านนั้นเป็นรากฐานที่สำคัญของการแสวงหาความรู้ เป็นหนทางที่ทำให้เกิดปัญญาที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ หากเด็กทุกคนมีจิตใจที่รักการอ่าน มันแสวงหาความรู้โดยได้รับการสนับสนุนจากทั้งครอบครัวและสถาบันการศึกษา ก็จะทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมที่มีความรู้เป็นฐาน มีความเจริญก้าวหน้าในสาขาวิชาการ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยิ่งใหญ่